

Γελοιογραφικοί ή σατιρικοί Χάρτες του Κόσμου και της Ιστορίας...

Ο γελοιογραφικός ή σατιρικός σχολιασμός με τη χρήση της χαρτογραφικής απεικόνισης ή με άλλοθι το χάρτη είναι αρκετά διαδεδομένος στην ιστορία της χαρτογραφίας. Χάρτες-γελοιογραφίες ή χάρτες στη γελοιογραφία, πραγματικά έργα τέχνης, έχουν χρησιμοποιηθεί κυρίως ως πολιτικές και κοινωνικές ιστορικές αλληγορίες (συνήθως με γεωπολιτική στόχευση), ως μεταφορικές εικονογραφήσεις αλλά και ως εφήμεροι σκίτσογραφικοί σχολιασμοί με μεγάλη επικοινωνιακή δύναμη. Τις περισσότερες φορές η επικοινωνιακή τους διεισδυτικότητα είναι τέτοια ώστε να μην χρειάζονται επεξηγήσεις, αλλά η “ανάγνωση” να γίνεται άμεσα, κυριολεκτικά *χωρίς λόγια!*

Η έκθεση στη Δημοτική Χαρτοθήκη Κοζάνης, στο πλαίσιο των παραδοσιακών εορτασμών της Αποκριάς, έρχεται να ανασύρει και να αναδείξει, σε τρεις ενότητες (Α', Β' και Γ') αυτό το χαρτογραφικό είδος επεκτείνοντάς το μέχρι τη χρήση του χάρτη σε ανεξάρτητες σατιρικές απεικονίσεις. Η περίοδος στην οποία αναφέρονται τα εκθέματα καλύπτει, ενδεικτικά, ένα ευρύ διάστημα επτά αιώνων μέχρι τις μέρες μας. Από την ανεπανάληπτη “αιρετική” απεικόνιση του Οricinus de Canistris, των αρχών του 14^{ου} αι., μέχρι την περιέργεια του ανθρώπου για την έξοδό του από τον μεσαιωνικό κόσμο στο φως της Ανα-

γέννησης και από τις εθνικές αντιπαραθέσεις, που θα αλλάξουν την Ευρώπη τον 17^ο, 18^ο και κυρίως τον 19^ο αι., μέχρι την ανάδειξη της γελοιογραφίας σε τέχνη της εποχής μας, η χρήση των χαρτών και της χαρτογραφίας ως σατιρική αλληγορία στην επικοινωνία και τον κοινωνικό και πολιτικό σχολιασμό, αποκτά μια “άλλη” διάσταση που αξίζει της προσοχής και της χαράς μας!

Προάγγελος των εξαιρετικά ιδιότυπων μεταφορικών αυτών χαρτών φαίνεται να είναι ο μοναχός de Canistris από την Παβία, ο “τρελός των χαρτών”. Στις αρχές του 14^{ου} αι. σχεδίασε κάτι σαν μαγική εικόνα, έναν *ανθρωπόμορφο* χάρτη της Ευρώπης, με πολύ τολμηρούς θρησκευτικούς και γεωγραφικούς σχολιασμούς και ηθικές

παραβολές, αναφέροντας μάλιστα, στα λίγα τοπωνύμια του χάρτη του και τη Θεσσαλονίκη!

Η έκθεση της Δημοτικής Χαρτοθήκης αρχίζει με την περίφημη αυτή απεικόνιση (ενότητα Α') και παρουσιάζει χάρτες και χαρτογραφικές εικόνες που καλύπτουν την περίοδο από την αναγέννηση μέχρι τη μεγάλη ναπολεόντεια αναταραχή της Ευρώπης στα τέλη του 18^{ου} και τις αρχές του 19^{ου} αι.

Η ενότητα Β' είναι η αντιπροσωπευτικότερη στην ιστορία του ιδιότυπου

Δημοτική Χαρτοθήκη Κοζάνης [Αρχοντικό Λασσάνη]

ΔΗΜΟΣ ΚΟΖΑΝΗΣ / ΚΟΒΕΝΤΑΡΕΙΟΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΟΖΑΝΗΣ / ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ: Προγραμματική Συνεργασία 2008-2010 “Οργάνωση και Ανάδειξη Δημοτικής Χαρτοθήκης Κοζάνης”.

Έκθεση: “Γελοιογραφικοί Χάρτες του Κόσμου και της Ιστορίας”, 18 Φεβρουαρίου - 2 Μαρτίου 2009.

Εκθεσιακή συνεργασία: ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΟΖΑΝΗΣ.

αυτού χαρτογραφικού είδους. Αναφέρεται στην ταραγμένη Ευρώπη του β' μισού του 19^{ου} αι. και σε μερικές χαρακτηριστικές φάσεις της ιστορίας της. Η έναρξη του γαλλογερμανικού πολέμου και η ιταλική Ένωση το 1870, η ψυχολογία του "ρεβανσισμού" που παίρνει τότε μεγάλες διαστάσεις παράλληλα με τη γερμανική ενότητα υπό τον Γουλιέλμο Α' και τον Βίσμαρκ, καθορίζουν την ευρωπαϊκή πολιτική της περιόδου. Η αναταραχή στην Ισπανία (1872-1876) η διείσδυση των μαρξιστικών ιδεών, η εξάπλωση των επαναστατικών κινημάτων, του αναρχισμού και των μυστικών ανατρεπτικών εταιριών χαρακτηρίζουν τη δεκαετία του '70, ενώ από το 1875 και για τα επόμενα δύο χρόνια τα Βαλκάνια αποτελούν μεγάλη εστία ανακατατάξεων με την εξέγερση της Βοσνίας, τον σερβοτουρκικό πόλεμο του '86 και τον ρωσοτουρκικό του '87. Η βαλκανική αναστάτωση οδηγεί στην ανεξαρτησία της Ρουμανίας, της Σερβίας και του Μαυροβουνίου, στην αυτονομία της Βουλγαρίας, και στην βρετανική κυριαρχία της Κύπρου. Τη δεκαετία του '80 η Γαλλία και η Βρετανία ασκούν δυναμική αποικιοκρατική επεκτατική πολιτική, που θα κορυφωθεί τα τέλη του 19^{ου} αι., ενώ τη Γερμανία ενδιαφέρει η βορειοανατολική Ευρώπη. Το '90 αρχίζει με τη νέα περίοδο της τρομοκρατίας (1892-1894) και τη βασιλεία του τσάρου Νικολάου που διαρκεί μέχρι το 1917. Το 1897 αυτονομείται η Κρήτη και το 1898 η Ισπανία χάνει τις αμερικανικές της αποικίες. Από τις αρχές του 20^{ου} αι. οι ευρωπαϊκοί οικονομικοί ανταγωνισμοί, η άνοδος των επαναστατικών κινη-

μάτων, η εμφάνιση του γυναικείου διεκδικητικού κινήματος και η ανάπτυξη της τεχνολογίας θα καθορίσουν τις εξελίξεις του αιώνα, το πρώτο μισό του οποίου θα πνιγεί στο αίμα των δύο παγκόσμιων πολέμων και το δεύτερο στην ψύχωση της ψυχρής αντιπαράθεσης. Όλη αυτή η πυκνή περίοδος του 19^{ου} αι. της γεωπολιτικής ανισορροπίας απεικονίζεται χωρίς λόγια στους σατιρικούς χάρτες (βλ. ενότητα Β') όπου η χαρτογράφηση της φυσικής και πολιτικής γεωγραφίας μετασχηματίζεται κυριολεκτικά σε ανθρωπόμορφη! Πρωταγωνιστές στον χάρτη, ανθρωπίνα σώματα και πρόσωπα που εκφράζουν αλληγορικά την ιστορία στη γεωγραφία μια ολόκληρης εποχής, ο απόηχος της οποίας φτάνει μέχρι τις μέρες μας (ιδιαίτερα στην περιοχή μας...) Η ενότητα Γ' με μερικές γελοιογραφικές εικόνες-αναφορές από τον 20^ο αι. και το χαρτογραφικό κόμικ της Bretécher, ολοκληρώνεται με τον πικρό σχολιασμό του Γρηγόρη Γεωργίου...

Συνδρομή:

Δημοτική Επιχείρηση Πολιτισμού Αθλητισμού & Κοινωνικής Πολιτικής Κοζάνης.

Τεχνική υποστήριξη:

Τεχνική Υπηρεσία Δήμου Κοζάνης.

Εκθεσιακή υποστήριξη

Κοβεντάρειος Δημοτική Βιβλιοθήκη Κοζάνης.

Κείμενα εντύπου - Αρχείο εικόνων:

Ευάγγελος Λιβιεράτος, Καθηγητής ΑΠΘ.

Σχεδιασμός και επιμέλεια έκθεσης:

Ευάγγελος Λιβιεράτος, Καθηγητής ΑΠΘ / Αγγελική Τσορλίνη, Υποψήφια διδάκτορας ΑΠΘ / Μαρία Παζαρλή, Υποψήφια διδάκτορας ΑΠΘ.

Λασσάνειος Δημοτική Χαρτοθήκη Κοζάνης

<http://cartography.web.auth.gr/Kozani>

